

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

ותחבולה לבערו מהעולם. הנה: על ידי גרמא אע"פ שאסור להורגו זידיס(עג). מי שמדבר צפני קהל ועדה דברי מסירות ועי"ז נשמע לשר וגרס היזה, אע"פ שאין לו דין מסור מכל מקום מענישין אותו לפי ראות עיני הדיינים. מי שקלח שליח למסור, אם השליח הוחזק לעשות, חייב המשלחו(עד), ואין לומר אין שליח לדבר עבירה הואיל והוחזק בכך⁸⁵¹. וכן אם מסר שטר פרוע לעכו"ם ויודע שיתנו לשר ויכוף הישראל לפרוע שנית, חייב לשלם(ע"ה)⁸⁵²:

^(צ) לבערו מהעולם ע"י גרמא אף ע"פ שאסור להורגו - שלא בשעת מעשה אף על פי שהוחזק למסור אינו מותר אלא ע"י גרמא, והיינו שמורידין אותו לבור ושם ימות מעצמו, ואם הוא כבר ירד בסולם לבור מעצמו מסלקין הסולם משם, וכיוצא באלה. וכן מותר להשתדל מיתתו ע"י גוי דהוה כמו הורדה לבור כו', אמנם לדעת המחבר מותר להורגו אפילו בידים לאחר שהוחזק להיות מוסר ג' פעמים, ואפילו שלא בשעת מעשה (סמ"ע וש"ך), ועיקר כמחבר שמותר להרגו בידים (ש"ך), ויש שליח לדברי עבירה בעכו"ם בענין זה, שהרי כל שמוחזק לעשות עבירה, יש שליח לדבר עבירה (רע"א בשם הבית יעקב).

^(ד) אם השליח הוחזק לעשות חייב המשלח כו' - ויש חולקים, שאפילו במוסר אין שליח לדבר עבירה (ש"ך וקצה"ח), אם הוחזק השליח לעשות הוא בריא הזיקא וחייב אף בדיני אדם כאלו עביד איהו גופיה, אלא דשם איירי בגויים דבריא הזיקא אבל בשליח ישראל לא נאמר כן דאיפשר דאפילו השליח רשע גמור איפשר יהרהר תשובה בלבו ולא יעשה מפני דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ולא בריא הזיקא כ"כ כמו גוי ואינו חייב רק בדיני שמים (רע"א בשם מהר"ם די בוטון), לא מיפטר האי טעמא [דאין שליח לדברי עבירה] אלא בישראל אבל אם הוחזק במסור ובאנס לאו ישראל הוא וכיון שכן אין למשלח טענה לפטור משום דברי הרב וכו' שזה מפורסם הוא שאינו שומע לדברי הרב. ואולי היינו רק במוחזק למסור אבל בלא הוחזק למסור אף על פי שהשליח רשע גמור אמרי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין (רע"א בשם הכנה"ג), וי"א דעיקר כרמ"א, ואחד ששלח לגוי לבייש חבירו ברבים וכן עשה, קונסין אותו כאילו בייש בעצמו (פ"ת).

^(ה) וכן אם מסר שטר פרוע כו' - ואפילו מסרו בין שאר שטרות ואמר דלא ידע מזה, מ"מ חייב, דה"ל למידע (סמ"ע), ויש חולקים ואפילו מסרו לשר גופיה פטור דליכא כאן גרמי (ש"ך).

(טז) הוצאות שעשו לבער מוסר, כל הדרים בעיר חייבים לפרוע בהם, אפילו אותם שפורעים מס במקום אחר.

הלכות נזקי ממון

סימן שפ"ט - דין ממון האדם שהזיק, וחילוק שבין תם למועד ובאיזה מקום חייב קרן ושן ורגל:

(א) כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם(א) שהזיקו חייבים הבעלים לשלם, שנאמר (שמות כא, לה) כי יגוף שור איש את שור רעהו, אחד השור ואחד שאר בהמה חיה ועוף, לא דבר הכתוב בשור אלא בהווה:

Commented [j1775]:
שה אם זה מה שרע"א רצה הרי זה ס"ק הבאה?

Commented [j1776]:
גלל רוב העצלות סמכתי על איך שהכנה"ג הביא את דבריו

Commented [j1777]:
יין באר היטב [סקמ"ט]. ועיין בתשובת בית אפרים חלק חו"מ סי' ו' מה שכתב בזה, ע"ש בדבריו (פ"ת) - זה 19 עמודים ואפשר 7

⁸⁵¹ עי' לעיל הערה 703 בשב"י דלפי זה יש שליח לדבר עבירה בגוי.

⁸⁵² ראובן שלח שליח עכו"ם לבייש את שמעון ברבים והלבין פניו ברבים ומברר הדבר בעדים קונסין הנתבע כאלו ביישו בעצמו, אף על גב דק"ל אין שליח לדבר עבירה והמשלחו פטור משום דדברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין, מ"מ היכי דשליח לאו בר חיובא, מחייב שולחו. (עי' סי' קפ"ב מח' רמ"א וש"ך). וכן בשולח עכו"ם להרוג מוסר, אף דעכו"ם מצווה על שפיכת דמים היינו דוקא לאינש דעלמא משא"כ בזה שהוא מסור להעליל בשקר שמותר אף לישראל להורידו לבור (שו"ת שבות יעקב חלק א סימן קסד).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(א) כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם - ודוקא כגון בהמה שאינה בר דעת, אבל עבד שיש לו דעת אין רבו חייב על נזקיו, שאם היה חייב על נזקו אם יקניטנו רבו ילך ויזיק את רבו בכל יום, (סמ"ע).

(ב) וכמה משלם: אם הזיקו בדברים שדרכה לעשות תמיד כמנהג ברייתה, כגון בהמה שאכלה תבן או עמיר, או שהזיקה ברנלה, או בדרך הילוכה, חייב לשלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו(ב), שנאמר (שם כב, ד) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, ואם שנה ועשה מעשים שאין דרכה לעשות תמיד והזיקה בהם, כגון שור שנגח או נשך, חייב לשלם חצי נזק מנוף המזיק עצמו, שנאמר (שם כא, לה) ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגו'(ג)⁸⁵³.

(א) מהיפה שבנכסיו - כבר נתבאר (סי' ת"ג ס"א וכן סי' תי"ט ס"א) דאם משלם לו במטלטלין משלם לו המזיק במה שירצה, אלא שבאם משלם לו קרקעות צריך לשלם לו מהיפה מנכסיו. וגם בא לומר שבדברים כאלו שהוא בהן מועד אינו משתלם מגופו של שור המזיק לחוד ושבאם נגנב או נאבד לא יצטרך לשלם לו המזיק מביתו או לא ימלא לו דמי נזקו על דמי השור המזיק וכדין תם, אלא צריך לשלם מכיסו וכמו שמבאר והולך (סמ"ע).

(א) וחצו את כספו - וכתוב בתריה וגם את המת יחצון, והתורה איירי בשוין, שור שוה עשרים שהזיק שור שוה עשרים והמיתו והנבילה שוה עשרה, שכשיחצו ויטלו כל אחד חצי החי וחצי המת נמצא שנשתלם זה חצי נזקיו דמעיקרא, דאף שלא נחסר לו מעיקרא אלא עשרה והוא נוטל מהחי שוה עשרה, מ"מ הרי המזיק נוטל מהנבילה חמשה, ואותן חמשה שהוא כדי חצי נזקו דמעיקרא הוא אשר יחסר לו. והתשלומין דחצי נזקו יהא בענין זה דחמשה גובה מגוף המזיק וחמשה השניים המזיק ישלם לו אותו במה שירצה, או משורו החי או מהנבילה שזיכתה לו התורה מהניזק, וזהו בשוים דאיירי בו התורה. ומהשונים נלמד לשאינם שוים וכמ"ש ואזיל בסעיף שאחר זה, שכשנגח שור שוה מנה לשור שוה עשרים והנבילה שוה ארבעה, כשיחצה הניזק הנבילה עם המזיק וקיבל ממנו שנים, והמזיק צריך לחצות עמו שור השוה כ"כ כמו שהיה שור הניזק דהיינו עשרים ויתן ממנו עשרה לניזק, ועל אותן עשרה משלם לו המזיק בדמי חצי נבילתו דהיינו שנים, שהרי על הניזק לטפל בנבילתו כדלקמן, ונמצא דלא נשאר על המזיק ליתן לו אלא שמונה וק"ל (סמ"ע).

(ג) כיצד: שור שוה מנה שנגח לשור שוה עשרים, והמיתו והרי הנבילה שוה ארבעה, בעל השור המזיק חייב לשלם שמנה, ואינו חייב לשלם אלא מגוף השור שהזיק שנאמר ומכרו את השור החי:

(ד) לפיכך אם המיתו(ד) שור שוה עשרים לשור שוה מאתים והנבילה שוה מנה, אין בעל הנבילה יכול לומר לבעל החי תן לי חמשים, אלא אומר לו הרי שור שהזיק לפניך קחהו ולך, אפילו אינו שוה אלא דינר, וכן כל כיוצא בזה:

(ד) לפיכך אם המית כו' - פירוש לפיכך, כיון שאינו משלם המזיק מביתו אלא מדמי שור המזיק, לפיכך לפעמים אומר לו קחהו ולך (סמ"ע).

(ה) העושה מעשה שדרכו לעשות תמיד כמנהג ברייתו הוא הנקרא מועד, והמשנה ועשה מעשה שאין דרך כל מינו לעשותו כן תמיד כגון שנגח או נשך הוא נקרא תם, וזה המשנה אם הרגיל בשינויו פעמים רבות, נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו, שנאמר (שם כא, לה) או נודע כי שור נגח הוא:

(ו) חמשה מעשים תמים יש בבהמה, ואם הועד לאחד מהם נעשית מועדות לאותו מעשה, ואלו הם: הבהמה אינה מועדת מתחלתה לא ליגח, ולא ליגוף, ולא לנשוך, ולא לרבוץ על הכלים גדולים, ולא לבעוט, ואם הועדה לאחד מהם(ה) הרי זו מועדת לו, אבל השן מועדת מתחלתה לאכול את הראוי לה, והרגל מועדת מתחילתה לשבר בדרך הילוכה:

(ה) ואם הועדה לאחד מהן - פירוש, שהתרו בבעליה לשומרה אחר שעשתה כן ג' פעמים (סמ"ע).

(ז) הבהמה, יש מי שאומר שהיא מועדת מתחילתה לרבוץ על פכים קטנים ולמעך אותם, ויש חולקין עליו:

⁸⁵³ אמנם זה קנס, ולא גובים קנס, עי' סי' א ס"ה, והערה שם.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(ח) חמשה מיני היה מועדים מתחילת ברייתן להזיק אפילו אם הם בני תרבות, לפיכך אם הזיקו או המיתו בנגיחה או בנשיכה ודריסה וכיוצא בהם חייב נזק שלם, ואלו הם: הזאב, והארי, והדוב, והנמר, והברדלס, וכן הנחש שנשך, הרי זה מועד ואפילו היה בן תרבות, ויש אומרים דוקא נחש מועד לכל מיני הזק, אבל האחרים אינן מועדין אלא מה שזכרנו צדק, כגון ארי לדרוס(ו) וזאב לטרוף, אבל לא איפכא:

(ז) כגון ארי לדרוס כו' - כגון ארי לדרוס ולאכול או לטרוף ולהניח, לפיכך באחד מאלו הוא מועד וחייב עליו ברשות הניזק נזק שלם ופטור ברשות הרבים כדין רגל, אבל אם טרף ואכלו לאו אורחיה הוא וה"ל כקרן תמה וחייב חצי נזק בין ברה"ר בין ברשות הניזק. וזאב ושאר חיות דרכם בטריפה ולזה הן מועדין וכו', אבל בדריסה לאו אורחיהו וה"ל כקרן תמה. ונחש נמי מועד מתחילתו ודרכו בכל מיני היזקות כו', מפני שהארי הוא מלך בחיות ולא ישוב מפני כל אין ממתין להבהמה שדורס עד שתמות, אלא דורס עליה ברגלו ואוכלה או טורפה ברוגזו לשתי חתיכות ומניחה ואינו אוכלה, אבל זאב ושאר חיות מפני מורך לבבם אינם אוכלים בעוד טרפם חי ומנענע, וזהו זאב טורף ואוכל, ונחש שהמית אף על פי שאינו נהנה, כיון שדרכו בכך ונח בזה רוגזו ה"ל מועד לכל דבר (סמ"ע).

(ט) כל מועד משלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו, וכל תם משלם חצי נזק מגופו:

(י) במה דברים אמורים: כשנכנסת הבהמה לרשות הניזק והזיקתהו, אבל אם נכנס הניזק לרשות המזיק והזיקתהו בהמתו של בעל הבית, הרי זה פטור על הכל שהרי הוא אומר לו אילו לא נכנסת לרשותי לא הגיע לך הזיק, והרי מפורש בתורה (שם כב, ד) ושלא את בעירה ובער בשדה אחר(ז). הגה: כל זה לשון הרמב"ם, וכך עיין למקרא זה צדק ורגל היא לכתוב לפטור צדקת שניה(ח), אבל צדקת המזיק לפטור אפילו צדקו, אין ענין מקרא זה טעם אלו, אלא לפטור מכה לה"ל אילו לא נכנסת כו'. והא לפטור צדקת המזיק(ט). דוקא שנכנס שלא צדקת. אבל נכנס צדקת כגון פועלים הנכנסין לתבוע שכתוב(י), ונחן שזו של בעל הבית חייב:

(י) והרי מפורש בתורה ושילח את בעירה וביער - ובגמרא דרשו דושלח היינו הזיק רגל ע"י הליכתו, וביער היינו הזיק דשן דביערו ע"י אכילתו (סמ"ע).

(י) לפטור ברשות שניה - דבשדה אחר משמע שדה של אחר, והיינו כשהיא מיוחדת להניזק ולא כשהיא של שניה, וכ"ש כשהזיק ברה"ר שהוא מקום שכל הבהמות הולכין שם ברשות דפטור בעל המזיק מתשלומי שן ורגל, דכיון דאורחתא דהבהמה הוא לאכול בשן הראוי לאכול ולדרוס ברגל את כל המונח בדרך, הניזק היה לו לשמור את הדבר שהוזק מלהניחו בדרך שהכל דשין בו, משא"כ כשהזיק בקרן והדומה לו דלאו אורחיה הוא דלא ה"ל לניזק לשמור מדבר דלאו אורח הבהמות להזיק בו, משו"ה חייב חצי נזק אפילו ברה"ר כמ"ש המחבר בסעיף שאחר זה. מה שכתב "והרי מפורש בתורה" כו', לא אדסמיך ליה קאי, אלא באו ליתן טעם אמ"ש ברישא במה דברים אמורים כשנכנסה לרשות הניזק, דממעט גם כשנכנסה לרשות שניה דהיינו מהאי קרא, וכדי שלא תאמר מנ"ל דהאי קרא אתא למעט גם כשנכנסה לרשות שניה דילמא לא אתא למעט אלא כשנכנסה לרשות המזיק, משו"ה הקדים וכתב דלזה ודאי לא אתא, דלרשות המזיק לא צריך קרא דסברא הוא דפטור שהרי מצי א"ל אילו לא נכנסת כו' (סמ"ע).

(י) והא דפטור ברשות המזיק כו' - ענין בפני עצמו הוא, ובזמן הזה דאין בעל הבית רגיל להמחות פועליו לחנוני אלא לפורעם במזומנים ואין רגיל לשלם להם בשוק כי אם בביתו ששם יש לו מעות, משו"ה לעולם נקראו נכנסים ברשות וחייב בניזקן (סמ"ע).

(י) כגון פועלים הנכנסים כו' - אמנם אי שכיח בעה"ב בשוק לית להו רשות לכנוס לבית בעל הבית שלא ברשותו, אבל בבעל הבית שהוא שכיח לפעמים ובאו פועלים וקרו אבבא על הבעה"ב ואומר בעה"ב אין, כל כמה דלא אמר בפירוש שיבואו לשם (ט"ז).

(יא) הזיקה ברשות הרבים(יא), או בחצר שאינה של שניהם לא למזיק ולא לניזק, או בחצר שהוא של שניהם והרי היא מיוחדת להניח בה פירות ולהכניס לה בהמה כגון הבקעה וכיוצא בה, או שהיא של שניהם(יב) להכניס בה בהמה ואין שום אחד מהם רשאי להכניס בה פירות, אם בשן ורגל הזיקה כדרכה הרי זה פטור מפני שיש לה רשות להלך בכאן ודרך הבהמה להלך ולאכול כדרכה ולשבר בדרך הלוכה, ואם נגחה או נגפה או רבצה או

Commented [j1778]:

א הבאתי את דברי הט"ז שהוא בא לתרץ השאלה בלומדות ולא בהלכה

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

בעטמה או נשכה, אם תמה היא משלם חצי נזק ואם מועדת נזק שלם:

(א) הזיקה ברה"ר כו' - סעיף זה וסעיף שאחריו נתבאר ממה שכתבתי בסעיף שלפני זה [סק"ט ???] (סמ"ע).

(ב) והרי היא מיוחדת כו' [או שהיא של שניהם כו'] - פירוש, ששניהן יכולים כו'. והכלל, כיון שלענין הכנסת הבהמה, ברשות עביד, והנחת הפירות של הניזק היא שלא ברשות, פטור המזיק כל שהזיקה הבהמה כי אורחה, אבל בנגיחה בקרן או נגיפה בגופה שזה הוא דרך שינוי, הוי הדין כמו בקרן דחייב חצי נזק אפילו ברה"ר (ט"ז).
(יב) היה החצר של שניהם מיוחדת לפירות ולא להכניס בהמה והכניס שם אחד מהשותפים בהמה והזיקה, חייב אפילו על השן ועל הרגל:
(יג) וכן אם היתה מיוחדת לבהמה לשניהם והיה רשות לאחד מהם בלבד להכניס לה פירות והזיקה פירותיו, חייב (יג) על השן ועל הרגל:

(ד) והזיקה פירותיו חייב כו' - דאף דיש להמזיק רשות להכניס שם שורו, מכל מקום כיון שניתן להניזק רשות לבד להכניס שם פירותיו, חצר הניזק קרינן ליה לענין הזיק פירות, ומדכתב חייב אף על השן והרגל, ר"ל וכל שכן אם הזיקה בקרן דהא אקרן חייב בכל מקום, ועיין מ"ש בסמוך (???) (סמ"ע).

(יד) אם הוא של אחד (יד) מהם לפירות ולא לשוורים ולשני לשוורים ולא לפירות, והזיקה בהמתו של אותו שמיוחדת לו לשוורים ולא לפירות לאותו שמיוחדת לו לפירות, בשן ורגל (טו) חייב דלגביהו הו"ל חצר הניזק (טו), בקרן פטור דלגבי דידיה הוה ליה חצר המזיק, ואם הזיקה בהמתו של אותו שמיוחדת לו לפירות לאותו שמיוחדת לו לשוורים, בקרן חייב דלגבי דידיה הוה ליה חצר הניזק, בשן ורגל פטור דלגביהו הוה חצר המזיק:

(טז) אם היא של אחד - פירוש, שבעל הפירות יוכל להכניס שם פירות שלו ואז אין רשות לבעל השוורים להכניס שם שורו דיאכל הפירות, וכשאין שם פירות יוכל בעל השוורים להכניס שם שורו ואז אין רשות לבעל הפירות להכניס שם שורו, ומשו"ה אמר אם הזיק בעל השור את הפירות דהיינו בשן ורגל חייב דה"ל לגבי פירות חצר הניזק, אבל אם הזיק בקרן, ר"ל שבעל הפירות הכניס שם ג"כ את שורו, פטור, דהא שלא ברשות הכניס שם בעל הפירות את שורו. ואם הזיקו לשור של בעל הפירות בשן דהיינו דרך הנאתו, כגון שנתחכך בו להנאתו והפילו, דכל מידי דדרך הנאה קרוי תולדה דשן, או דרך הילוכו דהיינו תולדה דרגל, ה"ג דפטור בעל השוורים, דהא לגבי שור ה"ל חצר המזיק, ולא נקט קרן אלא דדרך קלקול השוורים זה בזה הוא דרך נגיחה שהיא תולדה דקרן. ואם הזיקה בהמה של בעל הפירות לבהמתו של בעל השוורים חייב, דהא חצר הניזק הוא לענין שוורים, אבל אם הזיקה בהמה של בעל הפירות לפירות שהניח שם בעל השוורים, אף על פי שהמזיק הכניס בהמתו שלא ברשות, מ"מ כיון שהדבר הניזק דהיינו הפירות הם ג"כ שלא ברשות, קרוי לזה חצר המזיק, דהניזק שבא להוציא צריך שיהיה הדבר הניזק שם ברשות (ט"ז).

(טח) לאותו שמיוחדת לו לפירות בשן ורגל כו' - כל שהזיקה הבהמה להפירות קרי לה שן ורגל, וכל שהזיקה בהמה לבהמה קרי לה קרן. והשתא אתי שפיר דסתם המחבר וכתב והזיקה בשן ורגל, ר"ל לפירותיו. בקרן פטור, ר"ל שהזיקה בהמה דבעל השוורים לבהמה דבעל הפירות שהכניסה שלא ברשות. ומ"ש אח"כ שאם הזיקה בהמתו דבעל הפירות לבעל השוורים בקרן, ר"ל לבהמתו דבעל השוורים. גם מ"ש בסוף בשן ורגל פטור, ר"ל שניהן שינו, דבעל הפירות הכניס הבהמה ובעל השוורים הכניס פירות, והזיקה הבהמה להפירות פטור, ואבהמתו הנזכר לפני זה קאי, וקאמר דאם אותה הבהמה הנזכרת הזיקה לבעל השוורים בשן ורגל פטור (סמ"ע).

(טט) דלגביהו ה"ל חצר הניזק - ר"ל לגבי שן ורגל. וטעמו, כיון שיש לו רשות להכניס פירותיו. ומ"ש בסיפא דלגביהו ה"ל חצר המזיק, ולא דוקא קאמר, אלא ר"ל דלא הוה חצר הניזק כיון שלא היה מיוחד לו לפירות אלא להמזיק. גם מ"ש לפני זה בחיובו דקרן משום דהוי לגביה דידיה חצר הניזק, לאו דוקא קאמר, דהא קרן חייב גם ברה"ר ובחצר של שניהן או שאינן של שום אחד מהן, אם לא בחצר המזיק וכנ"ל, אלא משום דהאי חצר אינו מיוחד אלא לאחד מהן או למזיק או לניזק, משו"ה כתב האמת (סמ"ע).
(טו) שן ורגל אין חייבין אלא אם כן הזיקו ברשות הניזק, אבל ברשות הרבים פטורים, ואין

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

צריך לומר ברשות המזיק, ומיהו אם התיו אבנים ברשות הרבים והלכו והזיקו ברשות הניזק, או עץ ארוך (יז) מקצתו ברשות הרבים ומקצתו ברשות הניזק ודרסה עליו ברשות הרבים ושיברה כלים ברשות הניזק, חייב (יה):

^(ט) או עץ ארוך כו' – אמנם אין חיובן שוה, דבדרכה על עץ ארוך כו' חייב עליו נזק שלם, ובהתיז אבנים ברה"ר אינו חייב אלא חצי נזק דהיינו נזק צרורות וכמ"ש בסימן שאחר זה סעיף ד' (סמ"ע), הוא דאיתא דחייב נזק שלם דהוה כאילו עומדת ברשות הניזק עצמו ודרסה על דף ושיברה בו כלי, דשם פשיטא דמשלמת נזק שלם (ט"ז).

^(י) ושיברה כלים ברשות הניזק חייב - ולא דמי לדרסה ע"ג כלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר דקי"ל [בסימן ש"צ סעיף ה' בהג"ה] דבתר מעיקרא אזלינן, דשאני הכא דהנזק נעשה ברשות הניזק והניזק מעולם היה שם (סמ"ע).

^(יז) ראו בן שהכנים פירותיו לחצר שמעון שלא ברשותו, ונכנס שורו של לוי שם ואכלתם פטור. הגה: אצל אס הכנים לאובן פירותיו נכנס שורו של לוי שלא נכנס, חייב דהוה כחצר של קותפסינו (ונכנס שם שור של אחרים להזיק לחייב):

^(יט) דהוי כחצר של שותפין - פירוש, דבעל החצר וזה שנתן לו רשות להכניס, הן שותפין

בהחצר ונקרא חצר הניזק לגבי זה שנכנס שם שלא ברשות (סמ"ע).

^(יז) חצר שהוא של שניהם לשוורים ולאחד מהם לשאר דברים, והכנים בה מליתו, וחבירו שמיוחדת לו לשוורים הכנים בה שורו, והזיק השור למלית וגם המלית לשור, אין אומרים יצאו זה בזה (כ), אלא שמין הנזקין בבית דין וכל מי שהזיק יותר ישלם:

^(ז) אין אומרים יצאו זה בזה - פירוש, שלא תימא כיון דשניהם שוים בהכנסתם ה"ל לכל

אחד לשמור את שלו שלא יהא ניזק ולא יוזקו ב"ד להן (סמ"ע).

^(יח) שלשה אבות נזקין בשור: הקרן, והשן, והרגל, ונקראו אבות מפני שהם כתובים בפסוק, ולהם תולדות, שכל דבר הדומה לו מכל אלו נקראו תולדות ודינו כמוהו, חוץ מנזק צרורות כמו שיתבאר (כא):

^(כ) כמו שיתבאר - בסימן שאחר זה סעיף ג' (סמ"ע).

^(יט) כיצד: שור האמור בתורה הוא שנגח בקרן, ואין דרכו בכך אלא דרך מקרה, ואין לו הנאה בהזיקו, וכל הדומה לו דינו כמותו, כגון: שנגפה בגופה, או נשכה, או בעטה, או רבצה על כלים ושברתם, וכן אם אכלה כסות (כב) או כלים, דינה כקרן ואינו משלם אלא חצי נזק בין ברשות הניזק בין ברשות הרבים, ועוד יש דברים שהזיקה ברגלה או בפיה ודינם כקרן ויתבאר בסימן שצ:

^(כ) וכן אם אכלה כסות כו' - דאע"ג דבשן הוה מועד מעיקרא, ה"מ בדבר שדרכו לאכול

ולא כסות וכה"ג (סמ"ע).

^(כ) פרה שרבצה ברשות הרבים והלכה פרה אחרת דרך עליה ובעטה בה, אע"פ שזאת שינתה (כג) ורבצה אין למהלכת לבעוט בה, אבל אם הזיקה דרך הילוכה פטורה.

^(כז) אף על פי דזאת שינתה - פירוש, וקי"ל כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור וכמ"ש

בסימן שצ"ה, מ"מ אין להאחרת רשות לבעוט בה (סמ"ע).

סימן שצ - דין נזקי רגל ותולדותיו ודיני צרורות וכלב ותרנגול שקפצו:

^(א) רגל היא אב, שושלה את בעירה הכתוב בתורה הוא שהבהמה הולכת ברגליה ומזקת בדרך הילוכה (א), והוא דבר שדרכה בכך ואין לה בו הנאה, וכל הדומה לדברים אלו הוא תולדותיו ודינו כמוהו. כיצד: כגון שהזיקה בגופה דרך הילוכה, או בשערה (ב), או בשליף (ג) (פיכוס הצרטנוולא צלאשון מקמא: שליף משאוי צלמתחות ומלכופין) שעליה, או בפרומביא פיוס: רסן שבפיה, או בזוג שבצוארה, או במשוי שעליה (ד), ותרנגולים שהיו פורחים ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהם, או שהיו מהדסינ (ה) פיוס: מהלסין ענין לריסה וקלידה על גבי עיסה, או פירות ומנפום, או נקרו בהם (ו), וכן כל דבר המחובר בגופה, כגון עגלה המושכת בקרון והוליכתה על גבי הכלים ושברתם, כל אלו תולדות

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

הרגל ודינם כמוהו:

- (א) ה"ג שהבהמה הולכת ברגליה ומזקת בדרך הלוכה (סמ"ע).
- (ב) או בשערה - פירוש, שנסתבך כלי בשערה וגררה ושברתו (סמ"ע).
- (ג) בשליף שעליה - הוא משאוי שנטען עליה המונח באמתחת ובמרצופין (סמ"ע).
- (ד) במשוי שעליה - ר"ל משוי שהוא בעין הנטען עליה (סמ"ע).
- (ה) מהדסין - פירוש, שמרקדין (סמ"ע).
- (ו) או נקרו בהן - ומאסוהו בנקירתן אף שלא אכלוהו, דאל"כ ה"ל תולדה דשן דהא יש לו הנאה באכילתו (סמ"ע).

Commented [YL779]
יתנה לו גרסא
אחרת???

(ב) כשכשה בזנבה (ז) כשכוש רב שאין דרכה לעשות תמיד והזיקה ברשות הרבים, או ששכשה בנגיד שלה ברשות הרבים והזיקה, פטור, ואם תפס הניזק גובה חצי נזק ממה שתפס, שזה הדבר ספק הוא אם אלו תולדות הקרן שחייב עליה ברשות הרבים או תולדות הרגל שפטור עליה ברשות הרבים. הגה: ויש אומרים דכלל ספקא דלינא לא מהני תפיסה (ח) ולכן אפילו אם תפס מפקינן מיניה, ולעת הר"פ דכשכשה בזנבה לא הוי ספק ולאי פטור:

(י) כשכשה בזנבה כו' - אם כשכשה כדרך כל הבהמות, ושיברה כלי דרך כשכשה, ודאי הוי דינו כרגל שפטור על מה שהזיק ברשות הרבים ועל הזיקו ברשות הניזק חייב נזק שלם, אבל אם ההזיק מכח כשכוש הרב, ואי לא הוה מכשכש אלא כדרך שאר הבהמות, לא הוי משתבר הכלי, המחבר סובר שהוא ספק אם נחשב כדרכו או לא, והמוציא מחבירו עליו הראיה, והרמ"א סובר דהוה דרכו ותולדה דרגל. ואם כשכשה בגיד שלה ועי"ז שברה הכלי, לכו"ע הוא ספק, ומשו"ה אי לא תפסו הניזק והזיקה ברשות הרבים אין לו כלום דיכול המזיק לומר תולדה דרגל הוא, ואם הזיקה ברשות הניזק אינו משלם אלא חצי נזק ממ"נ, אבל אם תפס ונעשה הנזק ברשות הניזק צריך לשלם נזק שלם דיד התופס על העליונה ויאמר תולדה דרגל הוא, ואם ברשות הרבים נעשה הנזק יאמר התופס תולדה דקרן הוא וצריך לשלם חצי נזק, לפי המחבר. ועל זה כתב הרמ"א דיש אומרים דלא מהני תפיסה בספיקא דדינא. ועוד כתב, אם כשכשה בזנבה כשכוש רב הוי אורחה ותולדה דרגל הוא, ואם הזיקה ברשות הרבים פטור לגמרי אפילו למ"ד דמהני תפיסה לספיקא דדינא, דכאן אין ספק אלא ודאי אורחה הוא. ומינה, דאם הזיקה ברשות הניזק דמשלם נזק שלם כיון דודאי אורחה הוא, והיה לו לכתוב ג"כ צד חיובו דכשכש בזנבו כשכוש רב ברשות הניזק, אלא דחדא באידך תליא וצד החיוב נלמד מצד הפטור (סמ"ע).

(י) דבכל ספיקא דדינא לא מהני תפיסה כו' - והיינו בדבר שהוא איבעיא וכנ"ל, אבל ג"כ מודים דאם הזיקה ברשות הניזק דאינו משלם אפילו חצי נזק בלא תפיסה, דכיון דלא איפשטא יש לומר דלא הוי אורחה ותולדה דקרן הוא וקרן אינו משלם חצי נזק אלא מגופו וכמו שכתב בסימן א', ומשו"ה בעינן שיתפוס גופו דהמזיק דוקא וישלם ממנו חצי נזק, ואפילו אם הזיק לאדם אחד ברשות הרבים וברשות הניזק דינא הכי, ואינו יכול לומר ממ"נ אם תאמר שהוא קרן תתחייב לי ג"כ ברה"ר ואם תאמר שהוא רגל ומשו"ה תפטר על הזיקו ברה"ר, א"כ תן לי נזק שלם הזיקו דרשות הניזק, אלא בשניהן להקל. ואף על גב דכתב בסימן ר' (??), בספיקא דדינא אי כליו של לוקח ברשות מוכר או איפכא קונים, וקנה אחד מחבירו בשניהן, דקנה באחד מהן ממ"נ, שאני הכא דהוא ענין דקנסא, דהא גופו לא הזיק אלא שורו שהוא ממונו, משו"ה הולכין בשניהן להקל (סמ"ע), ויש חולקים כיון דמבעיא אי אורחה היא ואין כוונתה להזיק או כוונתה להזיק והוי קרן א"כ יכול לו' דלמא טבע הבהמה לפעמי' הוא כך ולפעמים כך ודלמא ברה"ה הזיקה דרך הלוכה כי אורחה ולא הוי כוונתה להזיק וברשות הניזק היתה כוונת' להזיק וקרן הוא (ש"ח).

Commented [j1780]
ט"ז חולק על הסמ"ע אבל
זה מספיק לומר שהדין של
הש"ך זה ש"ך וט"ז???

(ג) כל תולדה כאב שלה, חוץ מצרורות המנתזין מתחת רגלי הבהמה בשעת הילוכה, שאע"פ שתולדות רגל הם ופטור עליהם ברה"ה כרגל ואם הזיק ברשות הניזק משלם מהיפה שבנכסיו (ט) כרגל שהוא אב, אעפ"כ אינו משלם אלא חצי נזק. כיצד: בהמה שנכנסה לחצר הניזק והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברו את הכלים, משלם חצי נזק מהיפה שבנכסיו, ודבר זה הלכה למשה מסיני (י):

(ט) מהיפה שבנכסיו - כבר כתבתי פירושו (לעיל סימן שפ"ט סק"ג ??) דמשלם המזיק ג"כ מכיסו, ולא דוקא מהשור כדן קרן (סמ"ע).

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(י) ודבר זה הלכה למשה מסיני - פירוש, אף על פי שהדברים נראים כסותרין זה את זה, שיש לו דין רגל לענין פטור ברשות הרבים ולענין חיוב תשלומין מנכסיו יש לו דין קרן שאינו משלם אלא חצי נזק אף ברשות הניזק, משו"ה כתב דהלכה למשה מסיני כן הוא ואין להרהר אחריה (סמ"ע).

(ד) וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים (יא) ונתזו צרורות מתחת רגליה לרשות הניזק ושבר את הכלים משלם חצי נזק, והוא הדין לתרנגולים (יב) שהדסו והעלו עפר (יג) או צרורות ושברו, וכן חזיר שהיה נובר באשפה והתזו צרורות והזיק משלם חצי נזק:

(ט) וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים כו' - קמ"ל בזה, דאע"ג דצרורות דין רגל יש לו ופטור על הזיקו ברה"ר, מ"מ כיון דהצרורות ניתזו משם ברשות הניזק בטר המקום הניזק אזלינן וחייב (סמ"ע).

(ט) והוא הדין לתרנגולים כו' - שכל שאורחה הוא והנזק בא מכחו דין צרורות יש לו (סמ"ע).

(י) שהדסו והעלו עפר - פירוש, ברשות הניזק, או ברשות הרבים וניתזו לרשות הניזק והזיקו (סמ"ע).

(ה) דרסה על הכלי ברשות הניזק ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו, על הראשון משלם נזק שלם (יד) ועל האחרון משלם חצי נזק, ויש מי שאומר שהוא הדין לכח כחו. הגה: לרסה על הכלי ולא נשבר ונתגלגל למקום אחר ונשבר סס, משלם נזק שלם (טו):

(י) על הראשון משלם נזק שלם כו' - דהראשון נשבר ברגלו והשני נשבר בצרורות (סמ"ע).

(ט) משלם נזק שלם - כיון דהשבירה באה מכח הדריסה על הכלי עצמו הולכין אחר התחלתו והוי מרגל עצמו ולא מצרורות, משא"כ בהיתה מהלכת ברשות הרבים והתזו צרורות לרשות הניזק אזלינן בטר מקום שנשבר שם וכנ"ל סעיף ד' (סמ"ע), דרסה על הכלי ברה"ר והתזו ברה"ר פטור, דכיון דאילו נשברה שם היה פטור, לא גרע בזה שנשברה ברה"ר כיון שהכלי מונח שלא ברשות, דברה"ר לא חייבה התורה גבי רגל, ובהתזו ברה"ר חייב כיון שהכלי הנשבר הוא מונח ברה"ר ברשות, ובזה חייבה התורה כיון שהביעור בחצר הניזק, משא"כ בדרסה בחצר הניזק על הכלי ונתגלגל למקום אחר בחצר הניזק, דשם גם במקום הדריסה הוי חצר הניזק, בזה אזלינן בטר מעיקרא ומשלם נזק שלם, אבל בדרסה על הכלי ברה"ר והתזו לרה"ר פטור כיון דהוי הכלי במקום הפקר לגבי ההיזק (טז).

(ו) היתה מהלכת ברשות הרבים ובעטה (יז) והתזו צרורות והזיקו ברשות הרבים פטור, ואם תפס הניזק רביע נזק אין מוציאין מידו, שהדבר ספק הוא שמא שינוי הוא, ואינו תולדת רגל שהרי בעטה:

(י) היתה מהלכת ברשות הרבים ובעטה כו' - כל מקום שנזכר התזו צרורות היינו צרורות באורחיה והוא תולדה דרגל ומשלם חצי נזק וברשות הניזק דוקא, וברשות הרבים פטור לגמרי כדין רגל וכנ"ל סעיף ג'. וכל היכא דנזכר צרורות בבעיטה ה"ל צרורות בשינוי, דדרך הבהמות לילך ולהתזו ולהשליך צרורות דרך הלכסם, אבל לא בבעיטה, דהיינו שמכה ברגליה בכח דרך אחוריה, ומכח זה ניתזין הצרורות למקום אחר, וכבר נתבאר בסוף סימן שפ"ט סעיף י"ט, דהבעיטה בבהמה שינוי הוא. ויש ספק בגמ' אם יש שינוי בצרורות כיון שבאין מכח הבעיטה או אין שינוי, והוא קולא וחומרא, קולא דאפילו ברשות הניזק רביע הוא דמשלם ותו לא, והיינו שינוי, דכמו שתם כיון שנשתנה ממועד אינו משלם אלא חצי נזק דמועד, ה"נ שינוי דצרורות אין משלמין אלא חצי נזק מצרורות דעלמא והיינו רביע. וחומרא נמי, דאפילו ברה"ר הוא משלם כדין קרן כיון דהוא משונה ואינו אורחה, משא"כ כשאמרין דאין שינוי לצרורות דאז יש לו דין צרורות דהוי אורחיה ופטור ברה"ר דומה לרגל, וג"כ חייב עליהם חצי נזק ברשות הניזק כדין צרורות, וספק זו עלתה בתיקו, וס"ל להמחבר דמהני תפיסה לספיקא דדינא וכנ"ל [סק"ו?]. ועל פי זה יתבאר דברי המחבר מ"ש דאם בעטה והזיקה ברשות הרבים פטור, היינו דאמרין המוציא מחבירו עליו הראיה ושמא אין שינוי לצרורות דבעיטה ויש לו דין רגל דפטור ברה"ר, ואם תפס ידו על העליונה לומר יש שינוי לצרורות ויש לו דין קרן לחייב ברשות הרבים, מיהו כיון דהתופס בא לתפוס וליילך לחומרא לומר יש שינוי, א"כ עליו ג"כ לקבל צד הקולא דהיא ביש שינוי דהיינו דאינו משלם ברשות

Commented [j1781]:

א הבאתי את דברי הקצה"ח במח' תוס' והראש

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

הרבים אלא רביע נזק חצי דין קרן, ואפילו אותו רביע אינו משלם אלא כשתפס גוף השור המזיק דהא קרן דתם אינו משלם אלא מגופו וכנ"ל [סק"ז?]. וזה שסיים בטעמו וכתב שהדבר ספק כו', שהוא טעם לכולן וכמו שכתבתי. ומסיק וכתב בסעיף ז' דאם בעטה והזיקה ברשות הניזק חייב לשלם רביע על כל פנים, דאף אם הוא קרן ויש שינוי לצרורות, עכ"פ חצי צרורות חייב לשלם והיינו רביע, מיהו גם רביע זה אינו משתלם אלא מגופו דהמזיק וכנ"ל. ואם תפס החצי, ואפילו תפס דבר אחר, אין מוציאין מידו, דיכול לומר אין שינוי לצרורות והוה תולדה דרגל ומשתלם ברשות הניזק חצי אפילו מכיסו דהמזיק (סמ"ע).

(ז) בעטה בארץ ברשות הניזק והתיזה צרורות מחמת הבעיטה והזיקה שם, חייב לשלם רביע נזק שזה שינוי הוא בהתנת צרורות, ואם תפס הניזק חצי נזק אין מוציאין מידו, ואפילו היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה שלא תתיזו (וי) וביעטה והתיזה, משלם רביע נזק ואם תפס הניזק חצי נזק אין מוציאין מידו. הגה: וכבר נתבאר לך חולקין, וסניחא לכו ללא מהני תפיסה בספק דינא (ח):

(ט) במקום שאי אפשר לה שלא תתיז - גם זה ספק בגמרא, ומשום דבזה יש סברא לומר דה"ל דין רגל טפי אף שבא מחמת בעיטה, כיון דאפילו בלא בעיטה גם כן היתה מתנת צרורות כיון שהוא מקום שאי אפשר לה שלא תתיז, ואפ"ה כיון דאיבעיא דלא איפשטא היא דינה כאיבעיא שלפני זה בבעטה והתיזה והיה אפשר לה שלא תתיז (סמ"ע).

(ט) דלא מהני תפיסה כו' - ולדעתם אם הזיק ברשות הרבים מפקינן מיניה, וברשות הניזק אי תפס גוף המזיק גובין לו ממנו רביע הנזק, וטעמו הוא פשוט על פי מ"ש דהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכיון דלא מהני ביה תפיסה לעולם הניזק ידו על התחונה (סמ"ע).

(ח) בהמה שהטילה גללים לעיסה, היינו צרורות, וכגון דדחיק לה עלמא שאין לה מקום לנשות אנה ואנה, דאי לאו הכי הוי שינוי (יט) ותולדה דקרן הוא:

(ט) הוי שינוי - דאין דרך הבהמה להטיל גללים לעיסה (סמ"ע).

(ט) כשם שחייב על כה שיש בו ממש שהתיז צרורות, כך חייב על כה שאין בו ממש, כגון סוס שצנף פירוט: לניפה צסוס, כמו נעירה צחמור, ונציחה צכלב, וסאגה צאריה, וחמור שנוער ושרבו כלים בכח קולם, ותרגול שבר כלים ברוח כנפיו, או שהושיט ראשו לאויר כלי ותקע בו ושרבו. במה דברים אמורים: כשיש בו זרעונים דהשתא הוי אורחיה (כ), אבל אם אין בו זרעונים הוי שינוי ולא דינין ליה השתא:

(ז) דהשתא הוי אורחיה - פירוש, אורחיה להושיט שם ראשו כדי לאכול, וכל שאורחיה להושיט שם ראשו רגיל ג"כ לצעוק ולתקוע (סמ"ע).

(י) התרנגולים מועדים להלך כדרך ולשבר, או היה חוט או רצועה קשור ברגליהם ונסתבך כלי באותו החוט ונתגלגל ונשבר, משלם חצי נזק. הגה: זהו לשון הרמב"ם והוא סתום (כא), אבל אחרים כתבו היה חוט או משחה קשורה צרגליה, אם גררה וצברה צו כלי דרך הלכה משלם נזק שלם (כב) זרקו וצבר (כג) צו משלם חצי נזק, ואם הזיק אחר שנת פטור. צמה דברים אמורים: צחוט של הפקר או שיש לו צעלים והצניעו ונקשר מאליו, אבל אם החוט של צעל התרנגול ולא הצניעו, אפילו נקשר מאליו וצבר ע"י זריקה חייב נזק שלם (טור ס"ג), דחצי נזק לצרורות אינו אלא צהתיזה דבר הפקר (כד), אבל אם התיזה דבר של צעלים ולא הצניעו חייב נזק שלם, ואם החוט של אחרים צעל החוט חייב (כה), צין הזיק התרנגול דרך גרידה או דרך זריקה הואיל ולא הצניע חוט שלו, ואם הזיק החוט לאחר שנת חייב משום צור המתגלגל (כו), צמה דברים אמורים: צתרנגול של הפקר אבל אם יש לתרנגול צעלים, אם הזיק דרך גרידה שניהם משלמין ביחד (כז), ואם הזיק דרך זריקה, צעל התרנגול נתן רביע (כח) וצעל החוט ג' חלקים, ואם הזיק לאחר שנת (כט), צעל התרנגול פטור וצעל החוט חייב הכל (וע"ל סי' תי"א יתבאר צדיני צור). וכל זה צנקשר מאליו, אבל אם קשרו אדם צרגל התרנגול, אז הקשר חייב צכל ענין אפילו יש לחוט צעלים (ל), והוא הדין אם היה החוט מונח צמקום מונע והניח אדם צמקום תורפה ועל ידי זה נקשר צתרנגול, הוי כאלו קשרו צידים:

(כ) זהו לשון הרמב"ם והוא סתום כו' - ע"ש ברמב"ם דכתב עוד פרטי דינים צתרנגול וחוט קשור צרגליו, ומחלק במי קשרו ובשל מי היה החוט, ונראה דהמחבר העתיק מדברי הרמב"ם

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

ריש דבריו משום דנוכל לקיימן אליבא דהלכתא ולפרשה דמיירי בחוט של הפקר וכשבובר דרך זריקה, דאז לכו"ע משלם בעל התרנגול חצי נזק וכדמסיק רמ"א ג"כ, אבל פירושי זה הוא דוחק, וצ"ע (סמ"ע).

^(כב) משלם נזק שלם - דהוי רגל (סמ"ע).

^(כג) זרקו ושבר - דה"ל צרורות (סמ"ע).

^(כד) אלא בהתיזה דבר הפקר - דומיא דצרורות דהם הפקר (סמ"ע).

^(כה) בעל החוט חייב - פירוש, כל הנזק אם התרנגול הוא של הפקר וכדמסיק, ומטעם דבעל החוט ה"ל לשמור חוטו שלא יסתבך בו התרנגול של הפקר (סמ"ע).

^(כו) בור המתגלגל - פירוש, אף שלא הניחו בעל החוט במקום שהזיק מ"מ יש לו דין בור, שחוטו יש לו דין בור שנתגלגל ממקום שהניחו למקום שנח עתה על ידי התרנגול והזיק שם, ואם הזיק אחר שנח פטור על היזק כלים שניזקו בו כדין בור, מה שאין כן בהזיק דרך גרירה או זריקה דאז חיובו מכח רגל או אשו וחייב על הכל (סמ"ע).

^(כז) שניהם משלמין ביחד - דגם בעל התרנגול פשע דה"ל לשמור התרנגול (סמ"ע).

^(כח) בעל התרנגול נותן רביע - דזריקה דתרנגול ה"ל כצרורות דשור דאינו משלם אלא חצי נזק, והשתא דאיכא לבעל החוט לשלם בהדיה אין עליו אלא חצי חיובו דהיינו רביע הנזק, וג' חלקים על בעל החוט, דהא בעל החוט אי הוה הוא לבדו כגון שהתרנגול היה הפקר היה מחויב לשלם כולו (סמ"ע).

^(כט) ואם הזיק לאחר שנח - דדרשינן כי יכרה איש בור, ולא שור בור, משו"ה אין צד חיוב בזה על בעל התרנגול אף אם החוט היה הפקר והזיק אחר שנח (סמ"ע).

^(ל) אפילו יש לחוט בעלים - אפילו אם יש גם לתרנגול בעלים, דכל נזק שבא מצד התרנגול ודאי זה הקושר הוא חייב בו ולא בעל התרנגול, כיון דהדר הוא ולקחו וקשרו בתרנגול נעשה בו בעל, ולא אתא לאשמועינן אלא דחייב גם בחיובו דבעל חוט דהוא בעל התקלה דחוט אף שאינו תולה הזיקו בתרנגול (סמ"ע), וי"א היינו דווקא בתרנגול הפקר, דאל"כ בעל התרנגול ג"כ מסייע בתשלומין, דלא גרע מבעל החוט עצמו שהניח חוט שלו במקום התורפה, ובזה לא צריכים לדברי הסמ"ע, ואף על פי כן דברי הסמ"ע נכונים, שהסמ"ע קאי על שקשר אדם בידים ממש החוט ברגל התרנגול, ובזה ודאי הקושר לבדו חייב אפילו יש לתרנגול בעלים. אבל בסוף דברי רמ"א שהיה החוט מונח במקום מוצנע והניחו במקום תורפה, בודאי אם יש לתרנגול בעלים גם בעל התרנגול חייב, שזה פשע במה שהניח החוט במקום שאינו משומר וזה פשע שלא שמר תרנגול שלו (פ"ת).

(יא) תרנגול שהיה מחטט בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי, אם עיסה דבוקה בחבל דהשתא אורחיה היא, או אפילו אין בו עיסה(לא) והוא בלוי שדרכו ליפסק על ידי חטימת התרנגול, חייב בין על החבל בין על הדלי נזק שלם, ואם החבל חדש ואין עיסה דבוקה בו, משונה הוא ואינו חייב אלא חצי נזק בין על החבל בין על הדלי, ואם הוא הולך אחר הדלי(לב) ומגלגלו עד המקום שנשבר שם, משלם נזק שלם:

^(לג) או אפילו אין בו עיסה כו' - פירוש, אף שאין בו עיסה דרך התרנגול לחטט בחבל דלי שהוא רטוב למצות מים לשתות, וזהו שייך בין שהחבל הוא ישן או חדש, אלא שאין דרך החדש להפסק מכח מציצת מים כזו, אבל אם יש בו עיסה חוטט בו טובא ואף כשהוא חדש פוסק לפעמים (סמ"ע).

^(לד) ואם הוא הולך אחר הדלי כו' - אבל אם אינו הולך אחר הדלי אינו משלם אלא חצי נזק, ולא דמי לדורס הכלי ונתגלגל הכלי למקום אחר דנתבאר בסעיף ה' בהג"ה, דאזלינן בתר התחלת הדריסה וה"ל רגל וחייב נזק שלם, דשאני דריסה דאורחיה הוא, משא"כ פסיקת חבל חדש בזה דשינוי הוא (סמ"ע).

(יב) הכלב והגדי שקפצו מראש הגג מלמעלה למטה ושברו את הכלים, משלמים נזק שלם מפני שמועדים הם לדבר זה(לג), וכן אם נפלו והזיקו, שעלייתן לראש הגג פשיעה, ואע"פ שנפילתן אונסם כל שתחלתו בפשיעה(לד) וסופו באונס חייב. הגה: ויש אומרים לאס הכלים סמוכים לכותל שאין ראויין לשבר ע"י קפיאה ונפלו, פטור לאונס הוא, ואם הכלי ארוך וראשו אחד קרוב לכותל וראש השני רחוק צענין שראוי לשבר ע"י קפיאה ונפלו קרוב לכותל ושברו, חייב תחילתו בפשיעה ע"י קפיאה, ואם הכותל כר אפילו קרובים לכותל ונפלו חייב. והוא שקפלו

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

כדרכם (לה), אצל אס קפז הכלב צוקידה והגדי נסוך דהוי שנינו גבייהו, אין משלמין אלא חצי נזק(ו). קפצו מלמטה למעלה משלמים חצי נזק, והוא שנתלה הגדי(ז) ונסרך וקפיץ הכלב, אבל נסרך הכלב ודלג הגדי, בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבים נזק שלם, וכן תרנגול שדלג בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה משלם נזק שלם, והוא הדין מי שמסר ביתו לשומרו והיה בו חרש שומה וקטן(ח), צריך לשומרם שלא ידלגו מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה.

(א) מפני שמועדין הן כו' - פירוש, וה"ל לבעליהן לשומרן שלא יקפצו ויזיקו (סמ"ע).
(ב) כל שתחלתו בפשיעה וכו' - וזהו אונס הבא מחמת הפשיעה, דאילו שמרם מהפשיעה לא הוי בא לידי נפילה מהגג. ומיהו אין דרכם לקפוץ אלא רחוק קצת מהכותל, ומשו"ה אם היו כלים סמוכים לכותל דאז לא פשע מתחילה במה שלא שמרו כיון שאין דרכן ליפול ובקפיצתן אינן יכולין להשתבר, ומשו"ה כתב אם נפלו והזיקו דבעליהן פטורין (סמ"ע).
(ג) ומ"ש והוא שקפצו כדרכן - פירוש, שדרך הגדי לקפוץ בזקירה אחת מלמעלה למטה, משא"כ הכלב שרגיל לסרוך ולנעוץ צפרניו בצידי הכותל ומאחז בה ויורד ולבסוף קופץ (סמ"ע).

(ד) אין משלמין בזה אלא חצי נזק - ואין אומרים בזה כיון שפשע מתחילה לענין שאם יקפצו כדרכן שיתחייב נזק שלם, דהא מ"מ התורה לא חייבה על היזק הבא ע"י שינוי אלא חצי נזק דומיא דתם שהזיק בקרן, ומשום דלאו אורחיהו הוא ה"ל שינוי לגבייהו (סמ"ע).
(ה) והוא שנתלה הגדי כו' - דמלמעלה למטה בכל ענין חייב נזק שלם, ודוקא בקפצו מלמטה למעלה בו חילקו בגמרא בין קפצו כדרכן או דרך שינוי (סמ"ע).
(ו) והיה בו חש"ו - דאילו עבדו כבר נתבאר בסימן שמ"ט סעיף ד' ושפ"ט (סמ"ע סק"א) דאין אדם חייב על נזקי עבדו, ואילו הזיקו הוא עצמו כבר נתבאר (עי' שע"ח סעיף א' וסימן תכ"א סעיף ג') דאדם מועד לעולם בין ער בין ישן על כל מה שיזיק (סמ"ע).

סימן שצא - שן באיזה מקום ובאיזה אכילה משלם מה שהזיקה או מה שנהנית:

(א) שן היא אב דושלח את בעירה (וביער) (א) דכתיב בקרא (שמות כב, ד), מוקמינן לה נמי בבהמה שאוכלת(ב) פירות חבירו דברים הראוים לה ונהנית באכילתן חייב נזק שלם, בין שאכלתן בין שלא אכלתן אלא שהפסידתן ולא כלתה אותם לגמרי(ג). לפיכך: כל הדומה לזה שמוזיק בדבר שהיא נהנית היא תולדה דשן, כגון נתחככה בכותל(ד) להנאתה והזיקה, או שטנפה פירות וכלים להנאתה כגון שנתגלגלה עליהם:
(ה) דושלח את בעירה וביער - כצ"ל, דמושלח ילפינן היזק הרגל, ומוביער ילפינן היזק דשן (סמ"ע).

(א) בבהמה שאוכלת כו' - היינו דלא תימא מ"ש וביער אלקיחה משדה הניזק קאי ולא אאכילה, קמ"ל דפירושו של וביער הוא שאוכלת כו', מיהו לשון וביער לא קאי דוקא אאכילה, אלא על כל דבר שמפסיד אם יש לו הנאה ממנו וכדמפרש ואזיל (סמ"ע).
(ב) ולא כלתה אותם לגמרי - זה ילפינן מדכתיב היזק דשן ורגל בחד קרא ובדריסה דרגל אינו מפסיד לגמרי (סמ"ע).

(ג) נתחככה בכותל כו' - אבל נתחככה בחבירתה והזיקה, י"ל דלהזיקה נתכונה והו"ל תולדה דקרן לשלם חצי נזק, אם לא שגם לאחר ששמטה ממנה הבהמה שנתחככה בה הולכת זו ונתחככה בכותל דאז איגלאי מילתא למפרע דגם כשנתחככה בבהמה להנאתה נתכונה (סמ"ע), וי"א דגם בכותל שייך היזק דאל"כ מה ישלם (ט"ז).

(ד) במה דברים אמורים: שאכלה דבר הראוי לה, אבל אכלה דבר שאין ראוי לה כגון כסות וכלים, שינוי הוא ואינו משלם אלא חצי נזק, בין שאכלה אותם בחצר(ה) הניזק בין שאכלה אותם ברשות הרבים:

(ה) בין שאכלה בחצר כו' - כדין קרן, ובא לאשמועינן דלא תימא דזה בכלל מ"ש כל המשנה ובא אחר ושינה בו הרי זה פטור, דגם כאן זה שהניח בגדיו ברשות הרבים שינה,

Commented [j1782]: א הבאתי דבריו על הטור והרא"ש

Commented [j1783]: א הבאתי את דברי הט"ז שזה רק בשיטת הטור.

Commented [j1784]: א הבאתי את דברי הט"ז שזה לא להלכה

Commented [j1785]: סמ"ע מצייין לדבריו בפרישה לעיל סי' א ס"ד ד"ה כגון שנתחככה וכו' ולא ראיתי שום תוספת

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

קמ"ל דאין זה מיקרי שינוי, דלפעמים אדם מניח בגדים ברשות הרבים על שעה אחת למיתפח (סמ"ע).

(ג) אכלה דבר שאין דרכה לאכול אלא על ידי הדחק, כגון: פרה שאכלה שעורים, וחמור שאכל כרשינין, וכלב שלקק את השמן, וחזיר שאכל חתיכת בשר, וחתול שאכל תמרים, חשיב שפיר אכילה. אבל בהמה שאכלה בשר או תבשיל, לאו אורחא הוא ומשלם חצי נזק. אכלה פת הוי אורחא, אבל חיה לאו אורחא לא בפת ולא בתבשיל:

(ד) בהמה שראתה לחם בסל ושברה הסל ואכלה הלחם, משלם נזק שלם גם על הסל שכך דרכה לשבר הסל כדי לאכול הלחם, אבל אם אכלה הלחם תחילה ואח"כ שברה הסל, אינו משלם על הסל אלא חצי נזק דהוי קרן, ואינו משתלם אלא מגופו:

(ה) ראתה אוכלים ע"פ החבית ונסתבכה בחבית לעלות כדי לאכול האוכלים ושברתו, משלם גם על החבית נזק שלם שכך דרכה לעלות עליו כדי לאכול האוכלים:

(ו) חיה שטרפה בהמה ואכלתה(ו) או שאכלה בשר, חי אורחא היא ומשלם נזק שלם, אבל כלב שהמית כבש וחתול שהמית תרנגולים גדולים ואכלם, משונה הוא ואינו משלם לא חצי נזק. ודוקא בפחת שפחתה מיתה, אבל דמי הנבילה(ז) משלם ברשות הניזוק נזק שלם וברשות הרבים מה שנהנית(ח), שאכילה אינו שינוי שכך דרכה לאכול נבילות אפילו של בהמות גדולות:

(י) חיה שטרפה בהמה ואכלתה כו' - עיין לעיל בסימן שפ"ט שכתב הרמ"א בסעיף ח' דדוקא זאב וכיוצא בו דרכו לאכול בטרפה, משא"כ ארי שהטרפה לאכילה הוא שינוי גביה (סמ"ע).

(י) אבל דמי הנבילה - פירוש, שאכל הנבילה אחר שהמיתה (סמ"ע).

(י) מה שנהנית - פירוש, דאינו כ"כ כדמי שווי הנבילה וכמ"ש בסעיף ח' (סמ"ע).

(ז) אין חייב השן לשלם נזק שלם אלא אם כן אוכלת ברשות הניזוק, אבל אם לקחה בחצרו והוציאה משם ואכלה ברשות הרבים או בחצר של אחר, פטור מלשלם יותר ממה שנהנית, ואם לקחה ברשות הרבים והלכה ואכלה ברשות הניזוק, יש מחייבים לשלם(ט) נזק שלם משום דפי פרה כחצר הניזוק דמי(י), ונפקא מינה אפילו במקום שאין לחייב על הנטילה, כגון שהיו הפירות מונחים במקום שאי אפשר ליטלם משם ובא ראובן והושיט פירות של שמעון שבהצד שמעון לפי פרת לוי, חייב לוי, אם המושיט חרש שוטח וקטן או שאין לו לשלם(יא), שאם היה אפשר להשתלם ממנו היה הוא חייב ובעל הפרה פטור:

(ט) יש מחייבין לשלם - אם לקחה ברשות הרבים והולכה ברשות היחיד חייב לכו"ע, דבשעה שבאה לרשות היחיד הו"ל כאילו נטלתו מחדש מאותה שעה, וכל המח' היא רק בהושיט חש"ו (ט"ז).

(י) דפי פרה כחצר הניזוק דמי - פירוש, אף על גב דכתיב וביער בשדה אחר, והכא הלקיחה שהיא תחילת הביעור לא היתה בשדה של ניזוק, גם הכליון וההפסד הנעשה בפי של פרה אחר הלקיחה הרי היא כחצר המזיק דהרי השור של מזיק הוא, קמ"ל דלא, אלא עשאה פי הפרה, דהיינו השן והאכילה והכליון הנעשה בפי, כאילו נעשה בחצר הניזוק מאחר דבשעת האכילה היא עומדת בחצר הניזוק (סמ"ע).

(יא) שאין לו לשלם כו' - אין לפרש הטעם דכיון דאין לו לשלם חייב מטעם דראובן ה"ל שלוחו של לוי דהא לוי לא צוה לראובן לעשות כן ועוד דאפי' אין לו לשלם אמרינן אין שליח לדבר עבירה וכמ"ש לעיל ר"ס קפ"ב ורצ"ב, ואף על גב דפקח בר תשלומין הוא מ"מ כיון דליכא לאשתלומי מיניה חייב אידך לשלם כיון שהמושיט לא הזיק כלום רק שהושיט לפי פרה ואז היה עדיין בעין בשלימותו וא"כ הפרה עשתה כל ההיזק והמושיט לא ה"ל רק כגזלן דמעידנא דאגב"י ה"ל שולח יד בדבר שאינו שלו דה"ל גזלן א"כ ה"ל כגזלן ומאכיל דרצה מזה גובה רצה מזה גובה דלעיל סי' שס"א אלא דאם יש לו לשלם כיון דעכ"פ חייב המושיט מטעם מזיק ובעל הפרה לא הזיק בידיים שהרי אלו לא הושיט לא אכל' לכך גוב' מהמושיט (ש"ך). וי"א טעמא אף על גב דפקח בר תשלומין הוא, מכל מקום כיון דליכא לאשתלומי מיניה מיחייב אידך לשלם כדר' נתן, דכל דין שותפין יש לשנים שהזיקו, והש"ך חולק, אבל כיון דמירי כאן שלא היתה הבהמה יכולה ליטול מעצמה, א"כ הוי על המושיט

1:Commented [j1786]
רשות הניזוק - עיין
מ"ש בסוף סימן
שפ"ט (סמ"ע) -
לא מצאתי למה
שכיוון בסוף שפט.

1:Commented [j1787]
שאר לא הבאתי

1:Commented [j1788]
א הבאתי את דביר הט"ז

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

דין מזיק ממש דהו"ל מעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו דחייב מתורת מזיק וכמבואר בסימן שצ"ד סעיף ג'. וצ"ע אם פקח נתן לתוך פיה והפירות היו מונחין במקום שהפרה היתה יכולה לקחתם, ונראה דאותו פקח חייב כיון דאגביה קנייה, ואי לא אגביה אלא קירב אצלה א"כ לאו מידי עביד כיון דגם במקומן היתה אוכלתם. ומבואר דאם הבהמה בעצמה יכולה ליטול אינו חייב בקירוב אלא באגביה ומתורת גזלן, אבל אם הבהמה לא היתה יכולה ליטול חייב על הקירוב ואפילו לא אגביה, וע"כ הוא מתורת מעמיד בהמת חבירו וכמ"ש דחייב מדין מזיק, וכיון דכאן מיירי שלא היתה הבהמה יכולה ליטול והו"ל עליה תורת מזיק והו"ל כשנים שהזיקו, ומשום דאגביה לא הורע כחו של בעל הפרה כיון דשותפי אית ליה להזיקו (קצה"ח).

Commented [j1789]:
ספיק?

(ח) אכלה ברשות הרבים, משלם כל מה שנהנית(יב) דהיינו כל מה שאכלה, אינו משלם אותה אלא כאלו היתה תבניג), ויש אומרים למי שטעוים בזולתו), ואם אכלה אוכלים הרעים לה כגון שאכלה חטים, הואיל ולא נהנית פטור(טו):

(2) משלם כל מה שנהנית - כלומר, אף שפטרה התורה מלשלם נזק שלם, מ"מ מה שנהנית צריך לשלם (סמ"ע), ודוקא כשגופו נהנה ע"י אחר או ממונו נהנה מחבירו ע"י מעשה של ממונו כמו אכלה מצדי רחבה ונפלה לגנה אז משלם מה שנהנית אבל כשממונו נהנה ע"י אחר פטור, מוכח דאם תחב לה אחר אוכלין לתוך פיה של בהמת חבירו פטור לשלם מה שנהנית וכ"ז מיירי שתחב אוכלין של אחרים ופטור מן בעל האוכלין אבל אם תחב אוכלין שלו חייב לשלם לו דלא גרע מיורד שלא ברשות וטעמא ביורד שלא ברשות כיון שמתכוין להשביח חייב לשלם לו אבל כל שממונו נהנה מממונו של אחר שלא ע"י מעשה ממונו ה"ל ספיקא דדינא (ש"ך), מש"כ הש"ך דאם האכיל מדיליה לבהמתו של חברו דמשלם לו משום דכיון להשביח, יש חולקים דזה רק שייך היכא דפיטמה הבהמה דהשבח בעין אבל היכא דלא פיטמה דליכא שבחא בעיניה דמי למבריה ארי (רע"א בשם המחנ"א), ואע"ג דאבות נזיקין משלמין ממיטב, אבל בזה אינו משלם אלא מזיבורית, דהא בע"ח דינו בזיבורית אף על גב דנהנה הלוה ממעותיו וחכמים הוא דתקנו בכינונית משום נעילת דלת, והכא שלא מדעת בעלים הוא דנהנה ואינו משלם אלא בזיבורית (קצה"ח).

(3) כאילו היה תבן - דיכול המזיק לומר לא הייתי מאכילה שעורים אלא תבן, ומה שנהנית שאין צריך ליתן לה תבן כיון ששבעה מהבשר, הוא דמשלם לניזק ולא יותר (סמ"ע).

(7) דמי שעורים בזול - דהיינו שלישי פחות מכדי שיווי השעורים וכמ"ש בסימן שמ"א סעיף ד' (סמ"ע), וי"א דאם המזיק רגיל ליתן לבהמתו שעורים אז בודאי מחויב לשלם לניזק דמי שעורים ואם הוא רגיל ליתן לבהמתו תבן אז יכול לומר קים לי ואינו משלם לניזק אלא דמי תבן (פ"ת בשם השמן רקח⁸⁵⁴).

(10) ולא נהנית פטור - דכיון דהוא ברשות הרבים ולא נהנית, אין עליה שום חיוב (סמ"ע). (ט) היו הפירות מונחים בצידו רחבה(טז) והיא בתוך הרחבה, והחזירה ראשה לצידו רחבה ואכלה מהן, אינו משלם אלא מה שנהנית דכיון דגופה ברשות הרבים הוי ליה שן ברה"ר, אבל אם יצאה מרחבה לצידו רחבה ואכלה שם משלם מה שהזיקה, אכלה מפתח החנות(יז) אינו משלם אלא מה שנהנית(יח), מתוך החנות משלם מה שהזיקה:

(11) בצידו הרחבה - פירוש, צידו הרחבה הוא לפני הבתים דכל אחד, והוא מיוחד לכל אחד להניח שם פירותיו מביתו, ומשו"ה כשהלכה הבהמה מרשות הרבים לצידו הרחבה ואכלה שם חייב נזק שלם דמיקרי חצר הניזק, משא"כ כשעומדת בגופה ברשות הרבים (סמ"ע), העמידה אשה חבית של חלב על החנות שלפני פתח ביתה ודרכה היה להניח דף על החבית ושכחה והניחה פתוח ובאה תרנגולת עם בניה מבית שכינה ופרחו האפרוחים לתוך האמבטי ונטבעו כלם. ותבעה בעלת התרנגולות את בעלת החלב לדין על היזק האפרוחים. והשיבה הלא לא באתי בגבולך רק אפרוחיך באו לגבולי ולחנותי רק אתה תשלם לי דמי חלבי כי נפסד ונתקלקל ונבאש תביעו בעלת החלב מבעלת התרנגולות היינו דנין גם בזמן הזה כי היזק שן ורגל דשכיחא דנין משא"כ תביעת בעלת התרנגולים מבעלת החבית שדין בור הוא ואין דנין בזמן הזה רק היינו מכריחים שתתפשר עמה. ולמעשה בעלת החלב חייבת לשלם דמי האפרוחים. דהרי החנות אף על פי שנעשית ברשות וכך נהגו בעלי חנויות מ"מ ניתן

⁸⁵⁴ זה הן בדעת המחבר והן בדעת הרמ"א, שאפשר לומר קים לי נגד הרמ"א.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

רשות לכל אדם להלך לשם ולהשתמש במקום החנות בלילה או ביום מיד שנסתלק שלחן או תריסי חנות והו"ל העמדת כלי של חלב על החנות בארץ לפני ביתו מקום שיכולין האפרוחים לפרוח ולקפוץ לתוכו כחופר בור ברה"ר דעליו לשמרו ולכסותו ואם שכחה לכסותו חייבת דאין טענת שכחה פוטרת. מיהא אם פרחת התרנגולת האם על שפת האמבטי ונחלקה ונפלה לתוכו ונטבעה כי לא היתה יכולה למלט לעומק האמבטי נ"ל דפטורה בעלת החלב דאיבעי לה לעיונה (רע"א בשם החות יאיר).

^(י) אכלה מפתח החנות כו' - אף דפתח החנות ודאי לא גרע מצידי הרחבה שנתבאר לפני זה דאם עמדה שם ואכלה משלמת מה שהזיקה, מ"מ כיון דבצד פתח החנויות רבים באים שם לקנות והבהמה עומדת שם, הו"ל כעמדה ברשות הרבים ואכלה מתוך צידי הרחבה דנתבאר דאינה משלמת אלא מה שנהנית, אבל באכלה מתוך החנות, אף שהבהמה עומדת בצד פתח החנות, מ"מ כיון שאין דרך הבהמה להושיט ראשה כלל לתוך החנות, הו"ל כאילו עמדה בחנות ואכלה משם, משא"כ כשאכלה מפתח החנות דדרך הליכה דרכה להושיט ראשה שם (סמ"ע).

(י) הקצה מקום מרשותו לרשות הרבים והניח שם פירותיו ואכלתם שם, חשוב כרשות הרבים:

(יא) היתה מהלכת ברשות הרבים ופשטה צוארה ואכלה מעל גבי חבירתה ואפילו עמדה, אינו משלם אלא מה שנהנית(יט) שכן דרך הבהמות לאכול זו מעל גבי זו, ואם קפצה ואכלה מעל גבי חבירתה משלם מה שהזיקה. גבי חבירתה כחצר הניזק הוא חשיב. הגה: ויש אומרים דוקא שהוא צענין שאי אפשר לה לאכול כי אם בקפילה, אבל אם תוכל לאכול כלל קפילה(כ) אז חשיב כרשות הרבים, והוא הדין להיתה קופתו(כא) מופשלת לאחוריו ואכלה פירות שבקופה:

^(יב) אינו משלם אלא מה שנהנית - נראה אפילו היה ראשה בשעת אכילתה ע"ג בהמה, מ"מ כיון שגופה ורגליה עומדות ברשות הרבים, בחר גופה אזלינן, ויש לו דין שן ברשות הרבים דאינו משלם נזק שלם כי אם מה שנהנית וכמ"ש לעיל (סמ"ע).

^(יג) ואם קפצה ואכלה כו' - פירוש, ואכלה בשעה שהיא עדיין מגביהה רגליה הראשונים, ואפילו היתה יכולה לאכול מעל גבה בלי קפיצה, מ"מ מדקפצה ואכלה על גבה של הבהמה דהניזק, מיקרי חצר הניזק, והרמ"א וס"ל דכל שיכולה לאכול בלי קפיצה דינו כרשות הרבים, דדרך הבהמה לאכול בכל מקום שתוכל לאכול (סמ"ע).

^(יד) אבל אם תוכל לאכול בלי קפיצה כו' - פירוש, ואף שקפצה ואכלה חשוב כרשות הרבים (סמ"ע).

^(טו) והוא הדין להיתה קופתו כו' - פירוש, גם בזו יש חילוק בין אם קפצה ואכלה או אכלה בלי קפיצה. ולדעת המחבר, הוא הדין אם היו מונחים הפירות ברשות הרבים במקום שאפשר ליטלם בלי קפיצה וקפצה ואכלה חשוב כחצר הניזק, ויש דעה שלישית שחולק דבאכלה מעל גבי חבירתה או מתוך קופתו חייב אפילו בלי קפיצה, וברשות הרבים אם קפצה משלם כל מה שהזיקה, ובלא קפיצה כל מה שנהנית (סמ"ע).

(יז) בהמה שהיתה עומדת ברשות הניזק ותלשה פירות מרשות הרבים ואכלתן ברשות הניזק, הרי הדבר ספק(כב). הגה: והוא הדין אם הבהמה עומדת ברשות הרבים ונטלה האוכל מרשות הניזק ואכלה ברשות הרבים להו"ל דבר ספק, ודוקא ככהאי גוונא שהמאכל ברשות אחד והבהמה גלגלה המאכל לרשות שני, אבל אם המאכל דבר ארוך מקצתו מונח בפנים ומקצתו מונח בחוץ וכשמושכת ראש האחד ראש השני נגרך אחריה, בכל מקום שהיא מתחלת למושכו חשבינן ליה כאלו אכלן שם, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים לפיכך אינה משלמת אלא מה שנהנית, ואם תפס הניזק כמה שהזיקה אין מוציאין מידו. הגה: וכבר נתבאר סימן ש"ל דיט חולקין וסבירא להו(כג) דלא מהני תפיסה בספיקא דלינא.

^(כד) הרי הדבר ספק כו' - ואף על גב דפסק המחבר לפני זה בסעיף ז' דאם לקחה פירות ברשות הרבים והלכה ואכלה ברשות הניזק יש מחייבין לשלם נזק שלם, י"ל דזה שעומדת ברשות הניזק ועומדת ומושיטה ראשה לאכול ברשות אחר מחשב שינוי שאין דרך אכילתה בכך, לכן הו"ל ספק, משא"כ כשהלכה מרשות לרשות (סמ"ע), לפי מ"ש לעיל ס"ק ט)

Commented [j1790]:
בכוך?

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

דבהלכה לרשות הניזק מן רה"ר מיחשב כנטילה ברשות הניזק, והיינו שנושאת המאכל בפיה, משא"כ הכא דמתגלגל המאכל בארץ עד רשות הניזק ומספקא ליה אי חייב נזק שלם או פטור לגמרי, ודלא כסמ"ע (ט"ז).^(כ) דיש חולקין וסבירא להו כו' – אמנם כיון דעכ"פ תפיס ברשות נגד מה שנהנית, מהני התפיסה גם לשאר (סמ"ע), וי"א דשאני הכא דהוי בעיא ולא איפשטא ולא סלקא בתיקו ובזה גם להרא"ש וטור מהני תפיסה וכמ"ל סי' שמ"ו סי"ד (הג"ה וע"ש שהש"ך חזר בו אח"כ) (ש"ך).

Commented [j1791]:
א הבאתי את דברי הסמ"ע
סק"ב, וכן סק"ג

סימן שצב – דין כלב שנטל חררה ואכל חררה והדליק הגדיש:

(א) כלב שנטל את החררה והלך לו לגדיש (של צעל החכמה), אם הניחה בגדיש ואכל את החלה (א) והדליק את הגדיש, על החלה ועל מקום החררה (ב) משלם נזק שלם, ועל הגדיש חצי נזק, ואם היה מגרר (ג) את החלה על הגדיש והולך ושורף, משלם על החררה נזק שלם, ועל מקום הגחלת חצי נזק, ועל שאר הגדיש פטור. (וי"א למשלם על כל הגדיש חצי נזק). בד"א, כשישמר בעל הגחלת את אשו וסגר הדלת ובא הכלב והתרד (ד) ונטל את החררה מעל האש, אבל אם לא שמר אשו, בעל האש חייב על שריפת הגדיש (ה), ובעל הכלב חייב על אכילת החררה ועל מקומה: הגה – ויש אומרים דעל מקום החכמה משלם כל אחד החלוו, ועל שאר הגדיש צעל הכלב נותן רביע (ו), ובעל הגחלת ג' חלקים. ואם זקקה על הגדיש, אז משלם צעל הכלב רביע אפילו על מקום החכמה, ובעל הגחלת שלשה חלקים:

(א) ואכל את החלה - הוא חררה הנ"ל (סמ"ע).

(ב) ועל מקום החררה - דכיון דהניחה שם הו"ל היזק בידים, וכי אורחיה הוא חייב בעליהן בעל הכלב נזק שלם, ועל שאר הגדיש דלא בא ההיזק אלא מגרמת ההנחה הוה ליה כצורות ומשו"ה בתשלומי חצי נזק סגי (סמ"ע).

(ג) ואם היה מגרר כו' - אז מקום הגחלת מחשב לשינוי או צרורות, משו"ה בחצי נזק סגי, ועל הגדיש ס"ל דפטור, דזה גרע מכת כחו דנתבאר בסימן ש"צ סעיף ה' דחייב עליו ג"כ חצי נזק (סמ"ע).

(ד) ובא הכלב וחתר כו' - דבזה בעל הגחלת פטור כיון דשמר אשו כדנטרי אינשי, ובעל הכלב חייב, כיון דסתם דלתות חתורות הן אצל כלבים ה"ל לשמור כלבו שלא יחתור ויזיק (סמ"ע).

(ה) בעל האש חייב על שריפת הגדיש כו' - לאו דוקא קאמר חייב, דהא מסתמא בעל החררה הוא בעל האש שאפה חררתו בתנורו והגחלת היא שלו וגם הוא בעל הגדיש ולמה ישלם, אלא בא לומר שגם בעל הגחלת הוא הגורם ההיזק ומשו"ה בעל הכלב אינו משלם אלא החצי היזק (סמ"ע).

(ו) כל אחד החצי - דשניהן שותפין בהנזק (סמ"ע).

(ז) בעל הכלב נותן רביע - דמחשב לגביה שינוי, ואם הוא עשה ההיזק לבדו לא היה חייב אלא חצי נזק, השתא דאיכא בעל הגחלת דהוא שותפו בהיזק פטרו מחצי חיובו ולא נשאר עליו אלא רביע ההיזק, ובעל הגחלת עליו לשלם שלש רביעיות כיון דאם לא היה בעל הכלב שותפו ובעל הגחלת היה עושה ההיזק היה עליו לשלם הכל כי אין שייך אצלו לפטור מהחצי, משו"ה נשאר עליו חוב שלש רביעיות היזק (סמ"ע).

סימן שצג – הכנים פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות והזוק בהן בעל החצר:

(א) הכנים פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ואכלתן (א) בהמתו של בעל הבית פטור, ואפי' היה צעל החצר טוחן והציא זה חטים לטוחן שיסתכר בהן צעל החצר (ב), אפילו הכי מקרי שלא נכש, ואם הוחלקה בהם והזוקה בעל הפירות חייב, ואם הכנים ברשות פטור (ג), ויש חולקים כמו שיתבאר לקמן סוף סימן שצ"ח. ואם קבל עליו בעל הבית לשמור את הפירות, בעל הבית חייב (ד):

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(א) הכניס פירותיו לחצר בעל הבית [שלא ברשות] ואכלתן כו' - כצ"ל, דלא כגירסא שלא גורסים "שלא ברשות". וכלל דבריו הן, דבעל החצר פטור בהיזק פירותיו כיון דשלא ברשות הכניסן, ומה"ט אם הוזקה בהן פרה של בעל הבית אז בעל הפירות חייב לשלם לו היזקו. מיהו ה"מ שהוזקה בהן מכח שהחלקה בהפירות, אבל אם הוזקה מכח רוב האכילה, פטור בעל הפירות מהיזקה, דעל בעל הבית הוא מוטל לשומרה מאכילה יתירא כדמסיק המחבר בסעיף שאחר זה (סמ"ע).

(ב) שישתכר בהן בעל החצר - שיתן לו שכירות מהטחינה (סמ"ע).

(ג) ואם הכניס ברשות פטור - אף דפסק המחבר דסתם נתינת רשות לא הוי כקבל עליו שמירת הפירות, מ"מ בעל הפירות אינו חייב באשר הוזק בהן שורו דבעל החצר. וקשה על הרמ"א שכתב כאן על דברי המחבר דיש חולקין כמ"ש בסימן שצ"ח, דהא שם לא פליגי אלא אם נתחייב בעל החצר בהיזק דבעל הפירות, ומזה לא איירי המחבר כאן אלא בפטור דבעל הפירות בהיזק דבעל החצר. וצריכין לדחוק ולומר דס"ל לרמ"א דמדסיים המחבר וכתב ז"ל, ואם קיבל עליו בעל הבית לשמור את הפירות בעל הבית חייב, ולפני זה לא נזכר שום פטור בהבעל הבית והוצרך לכתוב דבקבלת עליו השמירה דחייב, צ"ל דמ"ש המחבר אם הכניס ברשות פטור, שכל אחד פטור משילום הזיקו דחבירו, ונשמע מיניה דס"ל להמחבר דגם בעל הבית פטור משילום הזיקו דהנכנס אם הזיק שורו לשורו דהנכנס, ועל זה כתב הרמ"א דיש חולקין. אבל פירוש זה דוחק כיון דלא נזכר לפני זה מחיובו דבעל הבית (סמ"ע).

(ד) בעל הבית חייב כו' - נ"ל דכאן שייך הי"ח וק"ל (ש"ך).

(ב) הכניסן שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית והוזקה באכילתן, בעל הפירות פטור מפני שהיה לה שלא תאכל(ה):

(ג) שהיה לה שלא תאכל - פירוש, היה לו לשמור פרתו שלא תאכל יותר משיעורה, וזה דוקא מסתמא כשבעל החצר בחצירו, אבל אם נסתלק משם בעל החצר בידיעת בעל הפירות, על בעל הפירות מוטלת השמירה שלא תאכל יותר מדאי אפילו אם הכניס ברשות וכמ"ש בסעיף שאחר זה (סמ"ע).

(ג) הכניסן ברשות והניחו בעלי החצר את זה שהרשוהו בחצר לשמרו ואכלתן בהמתו של בעל הבית והוזקה באכילתן, בעל הפירות חייב שכיון שראה הבהמה אוכלת דברים המזיקים לה והניחם חייב, שהרי אין בעלי החצר מצויים שם להעביר הבהמה מהם, ומעשה באשה אחת(ו) שנכנסה בבית שכנתה ללוש ולאפות, והניחה ונתעלמו כדי שלא יביטו בה(ז) בעת לשיתה ואפייתה, ובא עו של בעל הבית ואכל הבצק ומת, וחייבוה חכמים לשלם דמיו, וכן כל כיוצא בזה:

(ד) ומעשה באשה אחת כו' - מתחילה כתב המחבר בנסתלק בעל החצר בידיעת בעל הפירות והניח עליו השמירה, דבעל הפירות היה לו לשמרו, ובמעשה זה בא להוסיף דאף דנסתלק בעל החצר שלא בידיעת בעל הפירות, אפ"ה אם בעל הפירות עושה דבר צניעות דמסתמא יסתלק עברו בעל החצר ויצא באותה שעה שעושה דבר הצניעות, הו"ל כאילו הודיעו שיצא ובעל הפירות חייב בשמירת בהמה דבעל החצר אפילו לענין שלא תאכל יותר מדאי ותוזק (סמ"ע).

(ה) כדי שלא יביטו בה כו' - פירוש, שלא יביטו זרועותיה המגולות בעת לישתה העיסה (סמ"ע), במקום שבעו"ה אין חוששין לזה לא אנשים ולא נשים ואפילו בלא אפיה מגלין זרועותיהן, ואי אתא דינא כה"ג פשיטא שהאשה פטורה, ואי טען בעל הבית שמשום צניעות הלך, נאמן בשבועת היסת, ואי נראה בעיני הדיין דלא מוחזק בכך להיות בודל עיניו מראות ברע, פשיטא דלאו כל כמיניה להוציא ממון (טז).

(ד) המגדיש בתוך שדה חבירו(ח) שלא ברשות ואכלתם בהמתו של בעל השדה פטור, ואם הוחלקה בהם והוזקה בעל הפירות חייב, אכלתן והוזקה באכילתן פטור, ואם הגדיש ברשות, בעל השדה חייב אע"פ שלא קבל עליו לשמור, שהשומר בגרנות כיון שאמר ליה הגדש בכאן כמי שאמר לו הגדש ואני אשמר לך הוא חשוב.

(ה) המגדיש בתוך שדה חבירו כו' - מזה שסיים וכתב שהשומר בגרנות כיון שאמר ליה הגדש כו', ולפני זה לא הזכירו בדבריהן דמיירי שיש בהשדה שומר לשמור השדה ושהוא נתן

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

לבעל הפירות רשות ליכנס, ואדרבה כתב אם הגדיש ברשות בעל השדה, דמשמע דאיירי דבעל השדה נתן לו רשות להגדיש ולא השומר. ולישב זה צ"ל דהן איירי בבעל השדה שהוא עצמו שומר השדה ואפשר דדרכן היה בכך, משו"ה סתמו ולא הוצרכו לכותבו, ואתי שפיר כיון דבעל השדה הוא עצמו השומר והוא הנותן לו רשות להגדיש, משו"ה אף דבעלמא לא אמרינן עול ואנטר לך קאמר [עיינן לעיל ס"ק (ג)], בזה דבלא"ה משמר השדה ויושב בצידו דהו"ל סתמא כאילו קיבל עליו שמירתו (סמ"ע).

סימן שצד – בהמה שנפלה לגנה והזיקה, וכיצד משערין ההיזק:

(א) בהמה שהוחלקה באבן או במימי רגלים ונפלה לגנה ונחבטה על גבי פירות וירקות או שאכלה, משלם מה שנהנית, ואפילו הלכה מערוגה לערוגה (א), ואפילו נשארת שם כל היום כולו, אינו משלם אלא מה שנהנית (ב), ומה הנאה יש לה בחבטה שהרי מצאה מקום רך ולא נתרסקו איבריה (ג), אבל אם ירדה כדרכה ואכלה משלם מה שהזיקה, ואפילו טנפה פירות במי לידה (ד) משלם מה שהזיקה מפני שתחילתו בפשיעה, וכן אם דחפה חבירתה ונפלה משלם מה שהזיקה, מפני שהיה לו להעבירה אחת אחת כדי שלא ידחפו זו את זו, וכן דעת הרי"ף. הגה: ויש אומרים לאס לחפה חבירתה (ה), לא מקרי פשיעה אלא הוי אונס ופטור, אס העבירה אכל גינת חבירו והיה אפשר לה לירדו) ולכנס לגינה, אפילו נפלה צאונס חייב להוי תחילתו בפשיעה וסופו צאונס, ויש מי שחולק בזה⁸⁵⁵:

(^א) ואפילו הלכה מערוגה לערוגה כו' - פירוש, ואפילו בעל הבהמה ידע מזה, דמזל רע דבעל השדה הוא דגרם ליה ההיזק (סמ"ע).

(^ב) משלם מה שנהנית כו' - פירוש, ולא כל מה שהזיקה. החילוק שבין דא לדא כתב בסימן שצ"א סעיף ח' ע"ש (סמ"ע).

(^ג) ולא נתרסקו כו' - מלשון זה משמע דאם לא נתרסקו אבריה אלא היתה לה צער בעלמא לא היה צריך לשלם כלל אבל אי יש לספק בזה צריך לשלם לו מה שהיה נותן שיצילו בהמתו מספק, אמנם במקורם של דברים אינם מורין כן (ש"ך).

(^ד) ואפילו טנפה פירות כו' - פירוש, אף שלא אכלתם וזה שילדה וטינפה היה אונס דלא הו"ל למיסק אדעתיה שתלד ותטנף, אפילו הכי משלם אפילו כל ההיזק, כיון דתחילתו הוה בפשיעה דהו"ל לשומרה שלא תלך שם ותורד ותאכל הפירות. וברישא מיירי שנפלה ממקום שלא היה לה לירד שם דרך הטבע אם לא שהוחלקה ונפלה שם באונס, משו"ה אינו משלם אלא מה שנהנית, ועיינן מ"ש הרמ"א דיש חולק ע"ז דתחילתו בפשיעה וסופו באונס (סמ"ע).

(^ה) ויש אומרים דאם דחפה חבירתה כו' - דאע"ג דנתבאר בדברי המחבר לעיל בסימן ש"ג סעיף י"א בשומר שכר דבכה"ג חייב, לאו משום דהוה כפשיעה, אלא דהו"ל כגניבה ואבידה דשומר שכר חייב בו, משא"כ בשן ורגל דאין אדם מחויב לשמור בהמתו אלא שמירה פחותה כמ"ש בריש סימן שצ"ו ומחשב בהן זה לאונס (סמ"ע).

(^ו) אם העבירה כו' והיה אפשר לה לירד כו' - ומ"ש המחבר בריש סימן זה יש לפרשו דלא היה אפשר לה לירד וכמ"ש לפני זה [בס"ק (ד)]. ואפילו שאי אפשר שתורד ונפלה שם שלא באונס, ג"כ משלמת כל מה שהזיקה. ור"ל כגון שהיא הולכת במקום גבוה והשדה בגיא, ושינתה זו את טבע שאר הבהמות וקפצה לאכול הפירות שראתה שם (סמ"ע).

(ב) הוחלקה ונפלה ויצאה והוא ידע וחזרה לגינה, אע"פ שחזרה שלא לדעת הבעלים, משלם מה שהזיקה מפני שהיה לו לשומרה (ז) שלא תחזור, שהדבר ידוע שכיון שידעה דרך הגינה הרי היא חוזרת מאליה. הגה: מיהו אס שמרה צמירה מעולה וילאה והזיקה פטור:

(^ז) שהיה לו לשומרה - פירוש, שמירה מעולה. ופירוש שמירה מעולה או פחותה, תמצא בריש סימן שצ"ו (סמ"ע, ש"ך).

⁸⁵⁵ כל דהו"ל לאסוקי אדעתא שאפשר שתדחף חדא לחברתה, מ"מ כיון שכמה פעמים העביר כן ולא אירע שתדחף עושה זה שאינה בדין פשיעה אלא בדין גו"א שרק ש"ש חייב ולא ש"ח וכל שמירה לנזקין הוא דין של הש"ח עצמו מכיון שהוא תחת שמירתו כמו על בהמת עצמו (אג"מ ח"מ סי' סט).

Commented [j1792]: 1

שאר נצרך

Commented [j1793]: 2

א הבאתי את דביר הט"ז

Commented [j1794]: 1

אם זה מדויק, וגם לא הבנתי מה שהוא רצה מהים של שלמה.

Commented [j1795]: 2

א הבאתי את דביר הש"ך סק"ג.

מאיר המשפט על חושן משפט חלק ו'

(ג) המעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו(ח), המעמיד חייב לשלם מה שהזיקה, וכן אם הכישה פירוט: הכה אותה עד שהלכה לקמת חבירו והזיקה, זה שהכישה חייב. הגה: ואפילו הפירות זרקות הרניס(ט) להו כמזיק בידים⁸⁵⁶, וזקא הכישה כיוצא בזה, אבל קס לה זאפה עד שהלכה פטור להו גרמא כמזיקין⁸⁵⁷.

(ז) המעמיד בהמת חבירו כו' - וכ"ש בהמה שלו (סמ"ע).
(ח) ואפילו הפירות ברה"ר - ואף על גב דבהזיק שן ורגל נתבאר בסימן שצ"א [סעיף ז' - י"א] דאם הזיקה בהן ברה"ר אין בעל הבהמה משלם אלא מה שנהנית, שאני הכא כיון דהעמידה שם הו"ל כמזיק הפירות בידים וכדמסיק, ומשו"ה משלם נזק שלם (סמ"ע).
(ד) כל בהמה שהזיקה פירות מחוברים, משערים מה שהזיקה בששים(י) ומשלם מי שנתחייב לשלם. כיצד: הרי שאכלה בית סאה, שמין ששים בית סאה באותה השדה כמה היה שוה וכמה היא שוה עתה אחר שנפסד בו הבית סאה ומשלם השאר, וכן אם אכלה קב או רובע, אפילו קלח אחד שמין אותו בששים(יא):

(י) משערינן מה שהזיקה בששים כו' - משערינן אם אדם בא ליקח ס' כמו שיעור זה דהוזק כמה היה נותן בעדו, דרך משל ס' זהובים, וכמה היה פוחת בשביל בית סאה זו שנאכל, דדרך העולם הוא דלא היה פוחת עבור זה כל שווי בית סאה, וגם אין שמין בית סאה זו הנאכל אגב שדה שלימה דלא היה פוחת הקונה עבור זה כי אם דבר מועט והיה נפסד הניזק טובא, לכך נתנו שיעור ממוצע לשער בס' כשיעור הנאכל (סמ"ע).
(כ) וכן אם אכלה קב כו' שמין אותו בששים - כמו זה הנאכל, ולאפוקי ממ"ד דמשערינן לעולם אפילו קלח אחד אגב סאה בס' סאין (סמ"ע).
(ה) אכלה פירות גמורים שאינם צריכים לקרקע, משלם דמי פירות גמורים בשיווייהן, אם סאה דמי סאה ואם סאתים דמי סאתים:

(ו) הרי שאכלה פירות דקל אחד וכן הקוצץ פירות דקל חבירו ואכליב), אם היה דקל רומי וכיוצא בו שאין התמרים שלו יפות, משערים אותו בששים על גבי הקרקע, ואם דקל פרסי וכיוצא בו הוא שהתמרים שלו יפות ביותר, משערים הדקל בפני עצמו כמה היה שוה וכמה הוא שוה עתה. הגה: ויש אומרים לאס לא נגמר גדולוניג) משערינן נזקס ואס נגמר גדולו משערינן כמו שהוא.

(ז) וכן הקוצץ כו' - פירוש, בין שאכלה הבהמה בין שקוצץ האדם עצמו, יש חילוק בין אם היו הפירות מדקל משובח או מדקל שאינו משובח כל כך (סמ"ע).
(ח) ואם נגמר גדולו כו' - כונתו אאילן הנזכר בכלל דברי המחבר שלפני זה, מדכתב ב' פעמים נגמר גידולו (סמ"ע)

סימן שצה - המשסה את הכלב בחבירו או בעצמו:

(א) המשסה (פי' משלח ומקניט) כלבו של חבירו בחבירו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים(א), ובעל הכלב חייב חצי נזק(ב), שכיון שהוא יודע שאם שסה את כלבו להזיק נושך, לא היה לו להניחו. ואם שסהו בעצמו(ג), בעל הכלב פטור, שכל המשנה ובא אחר ושינה בו, פטור:

(ח) פטור מדיני אדם - הטעם, דלא הוה אלא גרמא בניזקין (סמ"ע).
(ב) חייב חצי נזק - אפילו היה מועד אינו משלם אלא חצי נזק כיון דלא נשך מעצמו אלא ע"י שיסוי הו"ל שינוי (סמ"ע).
(ג) ואם שיסהו בעצמו - פירוש שיסהו ראובן כלב של שמעון עד שהלך ונשך לראובן המשסה, פטור שמעון, דראובן שינה מתחילה בהסתו, וכל המשנה ובא אחר ושינה בו כגון זה שבא שמעון עם כלבו ושינה בו פטור שמעון (סמ"ע).

⁸⁵⁶ פי' אדם המזיק.

⁸⁵⁷ גם בעל הבהמה פטור, וזה כולל כל הפרעה ברה"ר שגורם לבהמה ללכת בדרך אחרת (בית שלמה חו"מ קכא).